

MUSEUM

Ons' Lieve Heer
op Solder

49

't Haantje

't Haantje 49, december 2016 Nieuwsbrief van Museum Ons' Lieve Heer op Solder
Oudezijds Voorburgwal 38-40 1012 GD Amsterdam www.opsolder.nl

Op zoek naar impact Voices of Tolerance klinken indringend

Leren

Op 16 november vierden we in Museum Ons' Lieve Heer op Solder de Internationale Dag van de Tolerantie. Het is nodig om die dag te vieren want ons zelfbewustzijn op het gebied van tolerantie kan best een opfrisser gebruiken. De hele dag was er een prettige reuring in het museum, in diverse ruimtes waren gesprekken en presentaties. Leerlingen van middelbare scholen die mee hebben gedaan aan het project Voices of Tolerance, ontmoetten sleutelfiguren zoals Burgemeester Eberhard van der Laan, politiewoordvoerder Ellie Lust en comedian Jandino Aspraat. Van der Laan sprak na afloop van een eyeopener. Op zijn vraag 'Wat kan ik als burgemeester doen om Amsterdam een toleranter stad te maken?', had een meisje geantwoord dat hij vaker zou moeten praten met oudere Amsterdamers. Een man had haar laten struikelen in de tram om een ruzie uit te lokken over haar Marokkaanse afkomst. Ze begreep niet wat zij had misdaan en stapte uit. Jongeren beschrijven zichzelf ondanks dit soort ervaringen als positief en zien tolerantie als gelijke kansen voor iedereen. Vanuit de geschiedenis willen we met leerlingen van gedachten wisselen over diversiteit en burgerschap. Wij willen hen iets bijbrengen over de 17de eeuw en hoe mensen uit allerlei landen toentertijd naar Amsterdam kwamen en er zo een diverse samenleving ontstond. Ook op religieus gebied. Die diversiteit leverde de stad van alles op: grote welvaart, handel, kennis, cultuur, wetenschap. Je zou vanuit die geschiedenis kunnen zeggen, dat tolerantie een beproefde succesformule is voor geluk en voorspoed op ieder gebied. 'Weten jullie dit allemaal wel, beste leerlingen?' Naarmate de Dag van de Tolerantie vorderde realiseerde ik mij net als de burgemeester dat wij, de zittende generatie, zelf ook moeten leren van het verleden. Misschien wel het meest van allemaal. De ontmoetingen in Voices of Tolerance hebben indruk op mij gemaakt en ik hoop op iedereen die aanwezig was. De leerlingen gaan door met het ontwikkelen van hun 'voices' en de geschiedenis van de 17de eeuw, ja die vertellen we er altijd graag bij.

Birgit Büchner
Directeur Museum Ons' Lieve Heer op Solder

Voices of Tolerance is niet zomaar een educatief project van Museum Ons' Lieve Heer op Solder. 'We zijn echt op zoek naar impact', zegt Mirjam Sneeuwloper van het Voices-team. Dat lukt, zo lieten jongeren en hun gastdocenten zien tijdens het programma in de zolderkerk op de Internationale Dag van de Tolerantie (16 november).

Zo'n vijftig jongeren van zeven scholen (vmbo) waren op die dag naar Museum Ons' Lieve Heer op Solder gekomen om presentaties te geven. De maanden ervoor hadden ze samen met hun klas naar dit moment toegewerkt, onder leiding van een rapper, een stand-up comedian en een fashion entrepreneur. De kerk zat vol, ook op de galerijen. En er klonk veel applaus.

Baas over mezelf

'Ik ben de baas over mezelf', zong rapper Massih Hutak. 'En ik bepaal wat ik doe', viel een groepje leerlingen hem bij. 'Ik leef zoals ik zelf wil, niemand vertelt mij hoe.' Meteen daarna klonk uit de keel van 'een meisje met een engelenstem' a capella het lied 'We're ordinary people.' Gastdocent Massih was diep geroerd, ook door het proces dat tot dit optreden leidde. 'Ik kwam als docent de klas binnen, en ging weg als student.' Verschillende leerlingen brachten onder woorden wat tolerantie voor hen betekent. 'Dat het niet uitmaakt of je blank bent of een kleurtje hebt, dat je samen in één groepje over straat kan en niet uitgesloten wordt met voetbal', zei een jongen. Een meisje: 'Dat je ook meningen accepteert waarmee je het niet eens bent, omdat het hún ding is.'

Stand-up comedian Anuar vatte de lessen van zijn groepje leerlingen samen in een column, met als uitgangspunt het advies dat zijn moeder hem en zijn broer vroeger gaf: 'Elkaar goed vasthouden, niet loslaten.' Hij vroeg de aanwezigen ook letterlijk elkaars hand vast te houden, hun ogen dicht te doen en het hart te openen. 'Weet wie je zelf bent, dan weet je waar je naartoe wilt', hield hij hen voor. 'En toon empathie.'

Daarna kwamen vijf modellen in kleurige kledij de kerk binnen, met fashion entrepreneur Marian Duff. De laatste had samen met ontwerpster Nomi by Naomi outfits samengesteld bij vijf woorden die ze uit de workshops op school met de leerlingen had gedestilleerd: alternatieve visie, dialoog, tolerantie, reflectie en vrijheid. 'Het begint altijd met inlevingsvermogen, interesse tonen in de ander', zei Naomi. 'Als je daarmee begint, kan er veel gebeuren.'

Geen standaardpak

De dag maakte indruk, niet alleen op de deelnemende jongeren, ook op hun docenten, de andere gesprekspartners en de bezoekers. 'Dat is precies de impact die we zoeken; het gaat alle kanten op', zegt Mirjam Sneeuwloper. 'Het is niet te vergelijken met de

standaardpak van een project waarbij we vanuit onze toren uitzenden hoe jongeren tegen een onderwerp als tolerantie aan kunnen kijken. Nee, de vraag is aan hen: wat betekent tolerantie voor jou, wat is jouw ervaring ermee in de samenleving?'

Niet minder belangrijk is dat het antwoord op die vraag een artistieke vertaling krijgt. 'Dat maakt het een stuk interessanter. Als we de antwoorden van de leerlingen in een tekstje aan een museumwand hangen, loopt 95 procent van de volwassenen er ongeïnteresseerd langs. Onder leiding van een rapper of stand-up comedian ontstaat iets veel boeienders.' Dat de vmbo-leerlingen op dit punt veel te melden hebben, merkte ook burgemeester Eberhard van der Laan, politiewoordvoerder Ellie Lust en comedian Jandino Aspraat op in de gesprekken voorafgaand aan de presentaties. Van der Laan: 'De leerlingen snappen heel goed wat tolerantie is, en wat eraan mankeert.' Hij vond ze 'mild en bewogen'. Een 'echte eyeopener' vond Van der Laan de opmerking van een meisje dat zich afvroeg waarom altijd naar jongeren wordt gekeken. 'Ga eens met de ouderen praten over tolerantie, zij geven vaak het verkeerde voorbeeld.'

Welkom heten

Aan de eerste Voices of Tolerance, die tijdens de heropening van het museum uitmondde in een gesprek met koningin Máxima, deden leerlingen van drie scholen mee. Het aantal scholen is inmiddels gegroeid naar zeven, het aantal bereikte leerlingen van 75 naar 502. Op de Internationale Dag van de Tolerantie kwam een vertegenwoordiging van de zeven scholen naar het museum. Hoewel lang niet alle leerlingen ook naar het museum konden komen, 'buzzde' hun bezoek op menige school, begreep Mirjam Sneeuwloper van docenten.

Komende tijd gaat het museum de werkmethode van Voices of Tolerance beschrijven en verfijnen, ook in overleg met andere culturele en maatschappelijke instellingen. Het project laat zich lastig vergelijken met andere, maar dat het werkt, is voor Mirjam Sneeuwloper wel duidelijk. Zij wijst op een van de leerlingen die het niet makkelijk heeft en onprettig in zijn vel zit. 'Hij was al vroeg in de het museum, sprak bezoekers aan, heette hen welkom. Hij voelde zich enorm trots, er werd naar hem geluisterd. Het museum was de hele dag van hem.' Mirjam Sneeuwloper is samen met projectmedewerker Chantal Tjin en stagiaire Chelsey Peters verantwoordelijk voor Voices of Tolerance en de Internationale Dag van de Tolerantie in het museum.

Professionele inhaalslag

Verhuizing depot in volle gang

De afgelopen maanden hebben medewerkers van Museum Ons' Lieve Heer op Solder hard gewerkt aan het schoonmaken, inpakken en verhuizen van de collectie die sinds 2010 was opgeslagen in een depot in Lelystad. Aan het eind van dit jaar hebben zij de operatie waarschijnlijk afgerond. Dan zijn alle spullen overgebracht naar het Collectiecentrum van het Amsterdam Museum in Amsterdam-Noord.

Daarna verleggen de museummedewerkers hun aandacht naar het depot dat gevestigd is bij het museum. Terwijl in Lelystad 800 vooral grotere objecten zijn opgeslagen (meubelen, schilderijen, beelden; ongeveer 10 procent van de gehele collectie van het museum), is het depot bij het museum de plek voor een veel groter aantal kleinere objecten: edelmetaal, kerkelijk textiel, prenten en tekeningen.

Vouwfiets

De depotruimte in Lelystad is gevestigd in het voormalige gebouw van de Munt, vertelt conservator Robert Schillemans. 'In het vroegere restaurant van het gebouw. Uitermate goed beveiligd, maar zonder klimaatinstallatie.' Ook het Rijksmuseum heeft daar zijn depot. Omdat het Rijks binnenkort naar een nieuw depot vertrekt, komt er ook voor Museum Ons' Lieve Heer op Solder een einde aan het verblijf in Lelystad. Robert Schillemans is er niet rouwig om. 'Erg handig is het niet, hè. Ik ga er met de vouwfiets in de trein heen. Het is een mooie route door de Oostvaardersplassen; ik weet dus alles van de herten en de runderen. Maar ondertussen maakte ik me geregeld zorgen over mogelijke beestjes

in het depot en de staat van onze collectie. Zeker in de eerste winters, toen het erg hard vroom. We hebben ook wel een klein beetje schade gehad, in één paneel.' De keuze voor het depot in Lelystad was een tijdelijke. Door het restauratietraject van het museum werden de aanvankelijke twee jaar er uiteindelijk zes. Dankzij de samenwerking met het Amsterdam Museum kwam een paar jaar geleden het Collectiecentrum in beeld als depot. 'Daar zijn we heel blij mee. Het Amsterdam Museum is een zeer deskundige partner. Het zou raar geweest zijn als we voor een andere partner hadden gekozen.'

Beestjes

'Wij hebben nog behoorlijk wat ruimte over', zegt Marysa Otte. Zij is teamleider Beheer en behoud bij het Amsterdam Museum en vaak te vinden in het Collectiecentrum in Amsterdam-Noord. De naam van het gebouw (uit 2011) drukt uit dat het meer is dan een depot. 'We bewaren niet alleen voorwerpen, we doen er ook van alles mee: fotograferen, restaureren, onderzoeken, in bruikleen geven. Het is geen zwarte doos waarvan de deur altijd dicht is.'

Samen met de mensen van het museum heeft de teamleider rustig naar de verhuizing toegewerkt. Eerst deed een extern bureau onderzoek naar de situatie in Lelystad. Marysa Otte: 'Het bureau trof wel wat sporen aan van actieve schimmel. Als je iets niet wilt hebben in je depot, is het dat. Gelukkig viel het uiteindelijk erg mee. Ook werden hier en daar wel beestjes gevonden.' Om elk risico uit te sluiten, worden alle spullen behandeld voordat ze definitief naar het nieuwe depot gaan. Dat kan in de 'lage-zuurstofcel' in het Collectiecentrum. 'Daarbij moet je denken aan 0,4 procent zuurstof. Daar kunnen die beestjes niet tegen.' Probleem is dat de objecten er wel vier weken in moeten. Sneller gaat het in de vrieswagen (een week), die tevens voor het vervoer naar Amsterdam zorgt. 'Maar lang niet alle objecten kunnen tegen de vrieskou.'

Inhaalslag

Vier dagen per week is er een team vanuit Museum Ons' Lieve Heer op Solder in het depot aan het registreren, schoonmaken en inpakken. 'We hebben een stevige professionele inhaalslag gemaakt', zegt Robert Schillemans. Voor de medewerkers van de interne dienst is het een mooie gelegenheid de collectie beter te leren kennen, voor de conservator een uitgelezen kans om zijn kennis van inpakken en vervoeren weer op te frissen. De objecten uit Lelystad vinden hun plek in een ruimte van ongeveer 200 vierkante meter. 'Nu nog een galmend leeg iets', noemt Marysa Otte het. De ruimte is groot genoeg, ook als volgend jaar de inhoud van het depot bij het museum erbij komt.

Van tentoonstelling naar programmering

Adriaen van de Velde terug in de kerk

Nu Museum Ons' Lieve Heer op Solder minder museum en meer historisch huis is geworden, is er geen plaats meer voor tentoonstellingen. 'We stellen niet tentoon, we presenteren de collectie in de authentieke context', zegt directeur Birgit Büchner. De terugkeer van vijf schilderijen van Adriaen van de Velde past prachtig in deze nieuwe ontwikkeling.

Sinds eind juni hangen de vijf passieschilderijen van Adriaen van de Velde (1636-1672) op de eerste galerij van de kerk. In de zeventiende eeuw hingen zij in de zolderkerk zelf, maar daar is door de latere komst van de herenbanken en andere gezichtsbepalende inventarisstukken nu geen ruimte meer voor de grote werken. Maar dat de schilderijen na allerlei omzwervingen weer 'thuis' zijn, vervult de museumdirecteur met grote blijdschap. 'Er zit een prachtig verhaal aan vast.' Tot voor kort hingen de werken in de Augustinuskerk in Amsterdam-Noord. Daar waren ze na omzwervingen langs Augustijner adressen onder andere in Nijmegen terechtgekomen. Na sluiting van het Amsterdamse kerkgebouw keerden ze terug naar de Oudezijds Voorburgwal.

Doornenkroning

Het was Sybilla Fontein, een van de geestelijke maagden in Ons' Lieve Heer op Solder, die de Amsterdamse schilder opdracht gaf voor de passieserie, speciaal voor de zolderkerk. Ze kende Van de Velde vermoedelijk via de kerk en betaalde hem er 250 gulden voor. Fontein schonk de werken aan Petrus Parmentier, de eerste priester en huurder van de zolderkerk. Toen de Augustijner pater enkele jaren later vertrok, nam hij de passieserie mee. De werken bleven altijd in Augustijns bezit. Tijdens de Tweede Wereldoorlog en in 2007 tijdens de tentoonstelling Verborgene Vrouwen waren de schilderijen even te zien op een expositie in de kerk. In 2013 keerde 'De Doornenkroning' alvast terug, gerestaureerd en wel. De overige werken zijn in slechte staat. Het museum hoopt via crowdfunding geld bijeen te brengen voor de broodnodige restauratie. De 'Doornenkroning' is volgens kenners ook het beste schilderij uit de serie, die verder niet uitblinkt in grote

Adriaen van de Velde, *De Doornenkroning*, 1664

kunstzinnige waarde. Het zijn 'wonderlijke werken' van een landschapsschilder, die minder affiniteit had met het religieuze werk. Het zou zelfs 'een haastklus' zijn geweest. Voor de museumdirecteur mag dat de pret niet drukken. 'Ze horen bij dit huis en passen bij ons verhaal en de manier waarop we naar onze collectie kijken.'

Musée de site

Sinds de restauratie en uitbreiding is Museum Ons' Lieve Heer op Solder een echt 'musée de site' geworden. Birgit Büchner: 'Plaats, tijd en collectie komen hier bij elkaar. Het is een magische plek waar alles klopt.' Daarbij passen niet meer de tentoonstellingen zoals die voorheen in de kerk plaats hadden, waarbij hedendaagse kunstenaars een opgezette zwaan op het altaar legden of gehaakte zonnebloemen aan het plafond hingen. 'Op zich een heel mooi beeld, maar dat wrong nogal voor veel bezoekers die voor de historische kerk kwamen', zegt Trees van Mansfeld, medewerker educatie. 'Maar die confrontatie met de huidige tijd was ook heel interessant. Nu organiseren we die op een andere manier, via programmering en seizoensgebonden interventies.' Zo was er rond Sinterklaas uiteraard extra aandacht voor de heilige die ook in de geschiedenis

van de zolderkerk een grote rol speelt. Het cultuurhistorisch overzicht van het feest eindigde met de roetpiet. Voor kinderen was er een speurtocht over de geheimen van Sinterklaas. Met Kerst komen er weer andere zaken uit de collectie tevoorschijn – waaronder enkele kerstgroepen – en wordt de Feest-audiotour aangepast. En straks met Pasen opnieuw. 'Zo bewegen we mee met het liturgisch jaar.' Het museum gaat dergelijke activiteiten langzaam opbouwen. Wie weet staan er volgende Kerst kindermissen en 'kindje wiegen' op het programma. Langzame uitbouw betreft ook Voices of Tolerance, het educatieve programma dat vanuit de witte, lege ruimte in het entreegebouw vorm krijgt. 'In die ruimte komt het heden binnen.' In de Museumnacht klonken er korte getuigenissen van mensen over vrijheid en onvrijheid, tijdens de Internationale Dag van de Tolerantie kwamen er scholieren aan het woord (zie pagina 1) en op 5 mei schuiven er voor de tweede keer mensen aan voor een Vrijheidsmaaltijd. Trees van Mansfeld: 'Dan denken we na over immigratie, in een kerk die gebouwd is door een gevluchte Duitser.' 'Zo is het museum zichzelf op een aantal punten opnieuw aan het uitvinden', besluit Birgit Büchner.

Sint op Solder (Foto: Bas Uterwijk)

Solder- missen

Sinds 1952 vinden in de zolderkerk missen plaats die een bijzondere oorsprong hebben. Geïnspireerd door de kunstenaarsmissen in Parijs, ontstond ook in Amsterdam voor kunstenaars een 'subparochie'. Met een eigen priester vierden de kunstenaars hun mis in de zolderkerk. Vanuit deze traditie zijn er in de zolderkerk van Museum Ons' Lieve Heer op Solder nog altijd zondagsmissen.

SOLDERMISSEN 2017

Aanvang 11.00 uur

5 februari   1 oktober
5 maart   5 november
2 april   3 december
7 mei

Speciale Kerst mis

Op zondag 24 december 2017 zijn er twee speciale nachtmissen om 20 en 22 uur. Kaartverkoop via www.opsolder.nl

Speciale decemberactie

Proef de feestdagen in het museumcafé van Museum Ons' Lieve Heer op Solder

Bisschopswijn
met huisgemaakte
speculaasbrokken
voor € 7,50

Nieuwsbrief

Wilt u niets missen van Museum Ons' Lieve Heer op Solder? Schrijf u dan nu in voor de digitale nieuwsbrief en blijf op de hoogte van onze diverse evenementen en activiteiten. Inschrijven kan via www.opsolder.nl/nieuwsbrief of stuur een mail naar communicatie@opsolder.nl.

✂
Ja, ik word vriend van Museum Ons' Lieve Heer op Solder en steun het museum voor

€ 30 per jaar

Een hoger bedrag, namelijk € _____ per jaar

Naam _____

Adres _____

Postcode en woonplaats _____

Telefoonnummer / e-mail adres _____

Handtekening _____

Stuur deze bon op naar: Museum Ons' Lieve Heer op Solder
Oudezijds Voorburgwal 38-40, 1012 GD Amsterdam
Vrienden van Museum Amstelkring rek.nr. NL78INGB0004980924

Colofon

Redactie: Bert van de Kruk, Birgit Büchner
Eindredactie: Emke Prakken, Trees van Mansfeld
Vormgeving: Studio Berry Slok
Druk: Drukkerij Tesink
Foto's: Museum Ons' Lieve Heer op Solder, tenzij anders vermeld

Overname van teksten of delen ervan is slechts toegestaan met bronvermelding en/of schriftelijke toestemming van het museum.
© Museum Ons' Lieve Heer op Solder

De ontwikkeling van Voices of Tolerance is mede mogelijk gemaakt door de steun van het vfonds.

Foto: Christian Richters